

УДК 81'246.2(44)

Марія Винарчик, старший викладач кафедри романської філології та компаративістики
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

У статті проаналізовано зміст та концептуальні ідеї білінгвальної освіти у Франції, визначено принципи її організації та функціонування.

Ключові слова: Франція, білінгвізм, французькі міжнародні секції.

Постановка проблеми. У реалізації стратегічної мети входження України у Європейську спільноту та приєднання її до Болонського освітнього простору створюються передумови для інтеграції держави і зокрема її освітньої системи у єдину світову систему заради самоідентифікації та самоусвідомлення у європейському контексті. Сьогодні процеси євроінтеграції проникають в усі сфери нашого життя. Динамічно реформується національна освітня система, що передбачає підвищення якості освіти; оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти. Сучасний світ, у якому кордони між державами стають прозоріші і розширюються міжнародні контакти, вимагає від людини більшої обізнаності та комунікабельності, вищого рівня мовної підготовки фахівців. Ці чинники зумовлюють вивчення та дослідження сучасних тенденцій та шляхів підвищення ефективності навчання іноземних мов, які благотворно впливають на культуру людей і є важливим засобом формування всебічно розвиненої особистості.

Серед держав Європейського Союзу, Франція однією із перших вступила у європейське освітнє співтовариство під гаслом Болонського процесу, взяла активну участь у формуванні Зони європейської вищої освіти, зорієнтованої на загальноєвропейську систему освіти; виступила ініціатором прийняття Спільної декларації Болонської конвенції. Тому орієнтування на високорозвинену систему освіти Франції набуває сьогодні особливої актуальності, так як одним із її пріоритетів є підвищення мовної компетенції школярів; вона відзначається різноманітністю у царині мов, численністю навчальних програм; носить білінгвальний характер викладання іноземних мов. Такий тип навчання функціонує

сьогодні у багатьох французьких навчальних закладах, хоча приживався він повільно. З огляду на це, актуальним є дослідження змісту та організації білінгвізму у Франції, перспективи розвитку такого типу викладання і навчання іноземних мов.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблема білінгвізму в освіті займалися вітчизняні та зарубіжні дослідники О. Ширін, М. Певзнер, Т. Боднарчук. Особливої уваги заслуговує праця французького педагога К. Ажежа, який обґрунтував теоретичні засади вивчення іноземних мов в умовах білінгвізму. Основні аспекти білінгвальної освіти у Франції, принципи її організації та функціонування висвітлено у дослідженнях науковців Л. Порши, К. Ажежа, Ж. Дювержи, але це питання потребує ще додаткового вивчення.

Мета статті: проаналізувати зміст і організацію білінгвальної освіти у Франції.

Виклад основного матеріалу. Франція віддавна була країною багатомовною, але після наполегливих зусиль королів, від часів революції 1789 року і законів Феррі кінця XIX століття країна офіційно стала державою одномовною, відстоюючи принцип єдиномовного навчання у школі. Потрібно було немало зусиль для того, щоб спробувати зламати давні стереотипи і започаткувати білінгвізм у країні, де великий відсоток населення – вихідці з інших країн. Саме білінгвальна освіта мала б сприяти кращій інтеграції соціальних меншин у французьке суспільство, їхній активній участі у політичному та культурному житті країни.

На думку дослідника Ж. Дювержи, першою ознакою білінгвізму у системі освіти Франції стало створення двомовних секцій на початку 70-х років. Ці секції об'єднували приблизно 10 000 учнів та існували у двадцяти коледжах і ліцеях, але "умови їхнього функціонування часто обмежували їх розвиток" [2, 20]. Щоб сприяти освітній

ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

діяльності цих секцій Міністерство освіти Франції розробило спеціальні програми білінгвального викладання ряду предметів у навчальних закладах. Ці моделі навчання стали справжніми лабораторіями білінгвального викладання і навчання. У 1992 році Міністерство освіти Франції пропонує створення європейських і східних секцій з амбітною метою залучення все більшої кількості учнів до двомовності, що включала б ще й поглиблене вивчення культури іноземних держав [2, 21].

Проаналізувавши дослідження К. Ажежа, Д. Коста, Л. Порши, Ж. Дювержи, можемо стверджувати, що білінгвальна освіта у Франції була запроваджена згідно європейських принципів функціонування такого типу освіти:

1) на відміну від традиційного вивчення мов, білінгвальна освіта починається з моменту вступу дитини у материнську школу, – це принцип раннього розвитку;

2) пірамідальний принцип білінгвального навчання: від материнської білінгвальної освіти до початкової, від початкової до коледжу, від коледжу до ліцею; іноземні мови, вибрані для білінгвального навчання, служать зв'язною ланкою;

3) принцип паритетної взаємодії: іноземна мова не розглядається як єдиний об'єкт вивчення, але у взаємодії із здобуванням навиків з інших дисциплін; білінгвальні державні школи пропонують паритетне вивчення мов, кожна з яких має у своєму розпорядженні однакову кількість годин;

4) принцип добровільності, свободи у виборі білінгвального навчання належить сім'ям; такий тип навчання – пропозиція, а не обов'язок для батьків;

5) принцип використання мови як знаряддя, інструмента не тільки комунікації і передачі знань, але й здобування знань з інших дисциплін за допомогою мови, тобто мова йде про вивчення мови і навчання мовою.

У 80-х роках білінгвальна освіта була впроваджена у декількох навчальних закладах з міжнародними секціями, у приватних школах та державних школах типу ліцею у Бюк. Кількість білінгвальних секцій збільшується. Впродовж 40 років вони успішно функціонують у південних регіонах Франції, понад 30 років у Бретані. Східний регіон Франції Альзас, зі своїми неповними 20 роками білінгвальної освіти, не має великих традицій, але розпочав діяльність білінгвальних класів ще перед Корсикою і Мозель. Починаючи з 1998 року, перші середні навчальні заклади Альзасу запроваджують білінгвальне навчання

для учнів, які були учасниками білінгвального навчання у материнській школі. Перших учнів було 47, вони закінчили влітку 2002 навчання в одному із сімнадцяти альзаських коледжів, що працювали за даним типом освіти (632 учнів всього). Після коледжу учні поступили у ліцей. Згода і прохання сімей на цьому ступені менш важлива, ніж на початковому. Можливими є класи, у яких певна кількість дітей слідує білінгвальному типу навчання, а інші ні. Тоді як у материнській школі навчання йде то рідною, то іноземною і розподіл відбувається між дисциплінами і двома вчителями у класі, на середньому ступені розподіл відбувається всередині предметів, щоб учні могли скористатися перевагами білінгвального навчання. Частина школярів, наприклад, слідує 3 годинам математики іноземною, тоді як інші працюють рідною.

На сьогоднішній день, білінгвальна освіта у Франції займає чільне місце: 25 200 учнів у школах і 3 337 учнів у коледжах (державних і приватних) слідували у 2000 – 01 рр. білінгвальній освіті у рамках державної національної освіти. Це свідчить одночасно про велику мотивацію у сім'ях до цього типу освіти і позитивну відповідь властей на цю потребу, навіть якщо серед усіх учнів, що вивчали мови, лише 5% здійснювали це у рамках білінгвальної освіти. Потрібно розрізняти білінгвальне навчання і навчання мови за поглибленою програмою. В останньому, жодна шкільна дисципліна не викладається іноземною мовою. Необхідно зазначити, що ефективність білінгвальної освіти у Франції у великій мірі забезпечується оптимальним вибором предметного змісту, загальнодидактичних і спеціальних методів та прийомів, а також створенням різних моделей білінгвального навчання, серед них великою популярністю користуються міжнародні секції, європейські секції, приватні школи.

Білінгвальне навчання у французьких міжнародних секціях також дотримується визначених принципів. Необхідною умовою вступу у них є певні навички володіння учнями державною мовою і англійською чи німецькою. Вони продовжують практикувати мову, все більше занурюючись не тільки у мовне, але й у культурне середовище. Призначені з самого початку для дітей міжнародних функціонерів, що працювали у Франції, міжнародні секції повинні були допомогти їм інтегруватися у нову освітню систему і вимоги у таких школах є досить високими. Як правило, такі секції відкривалися у великих містах із європейськими інституціями, або міжнародними підприємствами і нараховували 50% французьких

школярів. Нерідко у секціях нараховувалось два або три мовних осередків, що сприяло культурному і інтеркультурному обміну. На сьогоднішній день, такі секції розкидані по всій території Франції. У 2000 році у Страсбурзі у міжнародних секціях навчалися 136 учнів у п'яти класах материнської школи і 684 учні у Міжнародній школі Роберта Шумана, що зумовлене наявністю важливих європейських і міжнародних інституцій у цьому місті.

Перший ступінь навчання у міжнародних секціях представлений інтенсивним навчанням, підсилений іноземною мовою і рідною мовою дітей, не пропонуючи їм вивчення інших дисциплін цією мовою: йде процес адаптації дітей до нового середовища. На другому ступені починається функціональне застосування іноземної мови і використання її як засобу вивчення інших дисциплін. Програми навчання відповідають вимогам французьких і іноземних освітніх установ, що передбачають посилене вивчення літератури, філософії, історії. Цей етап завершується французьким або міжнародним бакалавратом.

Великою популярністю користуються у Франції європейські секції. Створені у вересні 1992 року за ініціативою Д. Ланга, європейські секції мають за мету сприяти освіченості все більшої кількості школярів на рівні білінгвальної освіти, що включала б поглиблене знання мов і культури іноземних держав. Така освіта підтверджується дипломом європейського бакалавра [2, 21].

Європейським білінгвальним секціям характерне вивчення мов впродовж усього шкільного курсу. У принципі, європейська секція не може бути відкрита у ліцеї, якщо у коледжі дані мови не вивчалися. Завдання навчального закладу полягає у тому, щоб через вивчення різних дисциплін іноземною мовою підготувати учнів до міжнародного та міжкультурного діалогу, формувати європейських громадян, ставлячи акцент на культуру. З цією метою передбачено проведення культурних обмінів по Європі, стажування і практика на підприємствах. Умови вступу у європейську секцію варіативні і залежать від навчального закладу.

У коледжі молодь має можливість посиленого вивчення мови. Для цього виділяються додаткові 2 години. Вивчення нелінгвістичних дисциплін іноземною мовою частково починається у третьому класі коледжу, а повністю проводиться у 4 класі, або ж у ліцеї. Учні випускного класу отримують атестат про навчання у європейській секції. У ліцеї вивчаються історія-географія, математика, технологія та інші, але географія-

історія найчастіше (70% у Франції). Завершується навчання екзаменом на ступінь бакалавра.

У 20-ти ліцеях Франції, де вивчається німецька мова, можна отримати диплом AbiBas. Програма співробітництва лежить в основі діяльності франко-німецьких секцій відповідно до Декларації, підписаної 7 грудня 1995 року. Вона відповідає спільним інтересам обох держав. Ними вироблена спільна концепція освітніх проектів, частина яких стосується білінгвальних франко-німецьких секцій (нараховується всього 52 секції такого типу). Завершальною стадією навчання у таких секціях є здача Abitur німецького і Baccalauréat французького – двох дипломів про середню освіту французьку і німецьку відповідно до уніфікованих програм [2, 20]. Така можливість існує вже біля 10-ти років і підтвердила свою ефективність. У даному курсі передбачено 6 годин німецької мови на тиждень із вивченням літератури і 5 годин історії-географії, що викладаються німецькою. У навчальній програмі секції велику увагу приділено культурній співпраці із німецькими партнерами. Навчальний курс дає змогу добре підготуватися до здачі екзаменів. Передбачені два заліки з географії-історії, які перевіряються одночасно викладачами німецькими і французькими. Залучають німецьких інспекторів із Schulrat, які присутні на заліках у Франції, так само, як інспектор з французької сторони присутній у Німеччині. На сьогоднішній день 40 навчальних закладів, у яких працюють франко-німецькі білінгвальні секції, беруть участь у цій програмі [4, 15].

Приватні білінгвальні школи у Франції характеризуються наявністю різних мов у навчальних програмах. Їх є 12 у Парижі та паризькому регіоні, окрім 10 по усій Франції. Чотири із них є найбільшими:

1) початкова школа у Парижі, по вул. Тангер із білінгвальним вивченням французької, арабської та англійської мов. Навчається біля 520 дітей. Ця школа часто згадується у спеціальних публікаціях, тому що у ній успішно функціонує шкільний білінгвізм із мовами, що не мають однакового статусу;

2) білінгвальна школа Жанін Манюель, заснована у 1954 році американкою, після підписання контракту з Міністерством освіти Франції приймає від материнської школи до випускного класу учнів усіх національностей і готує їх до продовження освіти у вищих навчальних закладах Франції, Великобританії, США та інших країн світу. Навчання французькою починається у материнській школі, англійська вводиться у початковій (6 років). Третьою мовою

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ ПІДЛІТКІВ

може пропонуватися німецька, італійська, японська. Приблизно 2000 учнів відвідують цю школу, яка закінчується французьким бакалавратом або з поміткою "міжнародний". Другу школу такого типу відкрито у Ліллі;

3) школа Сен-Етьєн у Страсбурзі є приватною платною школою, навчання у якій проводиться французькою і німецькою мовами. Вчительський колектив складається із французьких і німецьких педагогів. Школа приймає учнів із Страсбурга і Келя (Німеччина) і користується доброю репутацією;

4) ліцей у Бюк біля Версаля входить до трьох франко-німецьких ліцеїв, створених у рамках франко-німецької угоди. Заняття проводяться двома мовами за програмами, розробленими спільно за згодою обох країн і сприяють взаємоінтеграції двох культур і двох мов. Випускники здають екзамени на ступінь франко-німецького бакалавра, що дає можливість продовжити навчання у вищих навчальних закладах Франції та Німеччини.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши зміст та моделі білінгвальної освіти у Франції з огляду на національний контекст, структурні особливості, історію, можемо зробити висновки,

що білінгвальний тип освіти є ефективним і прогресивним, так як сприяє посиленню ролі мови у навчальному процесі і розвитку інтелектуальних здібностей школярів. Мета білінгвальної освіти у Франції – змінити ставлення учнів до процесу навчання, дати їм можливість зрозуміти, що чудовий спосіб прогресувати у іноземній мові полягає в тому, щоб використати її у визначеній меті так, щоб мова стала способом досягнення цієї мети.

1. Duverger J. *Enseignement bilingue: fructuations, contrastes, problématiques communes* // *Le français dans le monde*. – Paris, 2001. – № 317. – P. 19 – 20.

2. Duverger J. *Quel enseignement bilingue ?* // *Le français dans le monde*. – Paris, 2005. – № 338. – P. 20 – 21.

3. Hagège C. *L'enfant aux deux langues*. – Paris: Odile Jacob, 1996. – 289 p.

4. Palmen P. *Sections bilingues franco-allemandes: stagnation ou progression ?* // *Le français dans le monde*. – Paris, 2004. – № 332. – P. 14 – 15.

5. Porcher L. *L'enseignement des langues étrangères*. – Paris : Hachette, 2004. – 128 p.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2009

УДК 377.1 – 053.6

**Надія Алєндарь, старший лаборант кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
м. Луцьк**

ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ ПІДЛІТКІВ

У статті розкриваються особливості професійно орієнтаційної діяльності з підлітками; форми та методи профорієнтаційної роботи у сільській загальноосвітній школі.

Ключові слова: підліток, профорієнтаційна робота, професійна орієнтація в системі діяльності сільської загальноосвітньої школи.

Постановка проблеми. В останні роки проблеми профорієнтації, працевлаштування та вторинної зайнятості молоді дещо загострились. Тенденція зростання рівня безробіття змушує збільшувати та вдосконалювати форми і методи соціального впливу на молодь, сприяти підвищенню рівня її професійної підготовки, налагоджувати співробітництво із зацікавленими установами та підприємствами, залучати якомога більше кваліфікованих спеціалістів до надання допомоги молодій людині (соціальних педагогів,

психологів, профконсультантів, соціологів), посилювати соціальний захист неконкурентоспроможних категорій молоді. З огляду на це проблема професійної орієнтації сучасної молоді є надзвичайно актуальною та важливою.

Метою статті є теоретико-методичний аналіз організації профорієнтаційної роботи серед сільської молоді.

Виклад основного матеріалу. Під професійною орієнтацією розуміють науково обґрунтовану систему форм, методів та засобів впливу на осіб, що навчаються та влаштовуються